

Cap a una educació a temps complet a Catalunya

Bases d'una política per garantir l'educació extraescolar i d'estiu

EDUCACIÓ
360
A TEMPS COMPLET

Direcció del projecte

Enric Aragonès Jové i Fathia Benhammou

Coordinació del projecte

Laura Mencía González

Elaboració dels continguts

Sarai Samper Sierra (D-CAS, Col·lectiu d'Analistes Socials)

Edició

Bonalletra S.L.

Disseny i maquetació

Anythink

Fotografia

Uncle Jun

Primera edició

Novembre 2023

ISBN

978-84-126531-4-4

© Fundació Jaume Bofill

c. Girona, 34-i.

08010 Barcelona

fbofill@fbofill.cat

www.fundaciobofill.cat

www.educacio360.cat

Creiem que el coneixement s'ha de compartir.

Per això fem servir una llicència **Creative Commons Reconeixement 4.0 Internacional (by)**.

Us animem a copiar, redistribuir, remesclar o transformar i crear a partir del material per a qualsevol finalitat els continguts propis d'aquesta publicació, inclosa la comercial. Només us demanem que en reconegueu l'autoria de la creació original.

Fem un pas endavant: construïm una educació a temps complet

Ens podem referir al lleure educatiu, a les activitats extraescolars, a una educació no formal, una educació comunitària, als casals d'estiu, als ensenyaments artístics, a l'activitat esportiva... Tenim, en definitiva, un ventall ampli i divers d'opcions a través de les quals els infants i els adolescents desenvolupen noves habilitats i nous interessos, i coneixen noves persones i nous entorns. Aquestes oportunitats, però, segueixen travessades per unes enormes desigualtats. Quan s'acaben les classes a l'escola o l'institut, l'educació continua. Però no per a tothom. No només **els infants de famílies amb un major nivell socioeconòmic hi participen més**, sinó que ho fan més hores, durant més anys i en propostes més variades. Tanmateix, i malgrat les desigualtats en l'accés i la participació, sabem que les famílies valoren molt majoritàriament i de manera transversal els beneficis i l'impacte positiu que tenen aquestes activitats.

Davant d'això, cada vegada més ajuntaments d'arreu del país s'han activat per respondre-hi organitzant una oferta gratuïta d'extraescolars i casals d'estiu, donant ajudes econòmiques o fent orientació i campanyes informatives. Ho fan, a més, en col·laboració amb les entitats i els centres educatius. Aquestes són mesures que tenen un suport amplíssim entre les famílies, com ens mostren les recents enquestes sobre participació en les activitats extraescolars i d'estiu.

Ara bé, les polítiques per promoure la participació en activitats extraescolars i d'estiu **no poden ser, només, cosa d'alguns municipis pioners, entitats compromeses i centres educatius inconformistes**. Aquests anys de trajectòria de l'Aliança Educació 360 ens han servit, a més de reconèixer i acompanyar nombroses experiències locals, per aprendre de països que han desplegat models propis d'educació a temps complet. Passar de les iniciatives singulars a una política de país ha de permetre que el que és per a alguns, sigui per a tothom.

Amb aquest document, volem fer **una aportació a la construcció d'una política d'educació a temps complet a Catalunya**, començant per la garantia d'activitats extraescolars i casals d'estiu a tots els infants i adolescents en edat escolar. La garantia d'aquestes oportunitats ha de ser només l'inici, un primer pas de mínims però imprescindible. Ens imaginem una política de país que garanteixi el dret a una educació completa, que vagi més enllà de l'escola i l'institut, que tingui en compte tots els temps i espais, que asseguri l'accés i l'aprofitament a múltiples oportunitats educatives de qualitat, que connecti els aprenentatges i que aprofiti el potencial de tots els agents educatius comunitaris.

Les orientacions que presentem, però, contenen ja els principis bàsics que han de guiar qualsevol desenvolupament d'una educació a temps complet a casa nostra: **un desplegament normatiu, l'estabilitat del finançament i un marc de cooperació** entre l'administració local i la Generalitat de Catalunya, amb la implicació de diversos departaments.

Aquest document és una aportació, però també és una crida a totes les administracions, centres educatius, entitats, universitats, professionals... Coneixem les desigualtats, hem acumulat eines i aprenentatges, partim d'un terreny fèrtil i llaurat: **és hora de fer un pas endavant**.

Enric Aragonès Jové

Director de l'Aliança Educació 360

Què és aquest document?

Aquest document proposa a la Generalitat de Catalunya i a les administracions locals un desplegament reglamentari i pressupostari per garantir l'accés i l'equitat en l'educació extraescolar i d'estiu i aporta un model de cooperació interadministrativa per fer una política de país en educació a temps complet.

Per què fem aquesta proposta?

Perquè la pràctica d'activitats extraescolars i d'estiu està marcada per les desigualtats socials, culturals i econòmiques de les famílies dels infants i adolescents. Cal una política que garanteixi el dret de tots els infants i adolescents a participar en activitats extraescolars i d'estiu.

És viable una política d'educació extraescolar i en el lleure a Catalunya?

A Catalunya, existeix normativa, experiència política, demanda social i teixit comunitari per fer viable el dret a l'educació extraescolar i d'estiu. Però existeixen també obstacles que impedeixen que aquest dret sigui real. Aquest document proposa mesures dirigides a salvar aquests obstacles.

D'on sorgeix la proposta?

Aquesta proposta s'ha construït a partir dels aprenentatges de múltiples agents de l'Aliança Educació 360, els debats duts a terme en el marc de diversos seminaris organitzats el 2022 i la inspiració d'experiències internacionals.

En què consisteix la proposta?

Les mesures que integra aquesta proposta contempnen desenvolupament normatiu, finançament, un marc estable de cooperació interadministrativa i participació plena de les administracions locals per adaptar les mesures a la realitat del seu territori.

Continguts

- 8 Glossari
- 9 Per què una política d'educació extraescolar i d'estiu?
- 16 És viable una política d'educació extraescolar i d'estiu a Catalunya?
- 26 Quina proposta fem de política d'educació extraescolar i d'estiu?
- 44 Bibliografia, dades i normativa que fonamenten la proposta

Aquest glossari defineix alguns conceptes clau que utilitza el document. En la tria de termes hem prioritzat la coincidència amb els que utilitza la Llei 12/209, del 10 de juliol, d'educació, ja que és el principal marc de referència normatiu del document:

- **Educació en el lleure:** L'educació en el lleure designa un conjunt d'iniciatives, moviments i experiències que es realitzen en el temps lliure dels infants i els joves amb una intencionalitat pedagògica fora del currículum escolar i de l'àmbit familiar (Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya).
- **Activitats extraescolars:** activitats d'educació en el lleure dirigides a infants i adolescents en edat escolar que tenen lloc generalment en horari de tarda durant els mesos de curs escolar i que aporten aprenentatges en l'àmbit esportiu, d'idiomes, artístic, científic-tecnològic, social i cultural. S'hi inclouen també les activitats de suport escolar de tipus compensatori que es fan fora del temps lectiu.
- **Activitats educatives d'estiu:** programes de lleure educatiu, com per exemple casals, específics per als mesos d'estiu en què no hi ha activitat lectiva i amb una durada diària de varies hores. Com la resta d'activitats d'educació en el lleure, són planificats i executats amb propòsits educatius i liderats per organitzacions i/o professionals avalats per fer aquesta tasca.
- **Administracions locals:** administracions públiques de rang local, on s'inclouen els ajuntaments, consorcis, mancomunitats d'ajuntaments, consells comarcals i diputacions provincials.
- **Política d'educació a temps complet:** política destinada al foment del dret a l'educació més enllà del temps lectiu obligatori, des dels principis d'equitat, inclusió i qualitat. Fa especial referència als drets educatius en espais i temps d'educació en el lleure destinats a infants i adolescents com les extraescolars de tarda i les activitats educatives d'estiu.

Nota: al llarg de tot el text, cada vegada que s'esmenta algun dels grups de la comunitat educativa (alumnes, professors, educadors, docents, monitors, etc.), s'entén que es fa referència a tots els sexes indistintament. Seguim, en aquest sentit, les recomanacions de l'Acord sobre l'ús no sexista de la llengua.

Per què una política d'educació extraescolar i d'estiu?

IDEES CLAU

1

Múltiples estudis demostren que l'educació extraescolar i d'estiu contribueix a la salut, motivació, desenvolupament de competències i a la inclusió social dels infants i adolescents.

2

A Catalunya, hi ha un accés majoritari dels infants i adolescents a les activitats educatives extraescolars i d'estiu.

3

Però aquest accés, encara que majoritari, es produeix condicionat per les desigualtats socials entre famílies, fet que reforça les desigualtats educatives i socials d'infants i adolescents.

4

L'educació no escolar, igual que l'escolar, necessita de polítiques d'equitat si es volen equiparar les oportunitats d'accés i de resultats.

5

A Catalunya, no s'ha desenvolupat encara una política garantista dirigida a universalitzar l'accés a l'educació extraescolar i d'estiu, si bé existeixen programes inestables en el temps i d'abast limitat.

6

Cal fer un pas més enllà dels programes existents i encetar una política de país que faci de l'educació extraescolar i d'estiu un dret garantit.

Context de partida

La majoria d'infants i adolescents de Catalunya accedeixen a espais i temps educatius més enllà dels de l'escola. En el nostre context, aquestes temps i espais educatius complementaris a l'escola són, principalment:

- Activitats extraescolars de tarda durant el curs escolar.
- Activitats educatives durant les vacances, especialment d'estiu (per exemple, casals i campaments d'estiu).

Aquest accés, encara que majoritari, no està garantit com a dret i es produeix condicionat per la desigualtats socials entre famílies, fet que reforça de retruc les desigualtats educatives d'infants i adolescents.

Aquesta constatació, demostrada per multitud de dades, indica que **l'educació no escolar, a l'igual que l'escolar, necessita de polítiques d'equitat si es vol la igualtat d'oportunitats d'accés i de resultats**. Aquest tipus de polítiques, anomenades d'educació a temps complet, fa anys que es posen en pràctica en diversos països europeus i llatinoamericans.

A Catalunya, l'educació en el lleure, com les activitats extraescolars de tarda i les activitats educatives d'estiu (casals, campaments) estan reconegudes com a dret en la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'Educació de Catalunya (LEC a partir d'ara) i en la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels Drets i Oportunitats en la infància i l'adolescència. No obstant, no hi ha hagut, per ara, cap desplegament reglamentari d'aquestes lleis a nivell de la Generalitat.

Així mateix, la Generalitat, com a principal administració amb competències en educació i drets socials, no ha desenvolupat una política garantista dirigida a universalitzar l'accés a l'educació extraescolar i d'estiu —si bé ha impulsat programes i iniciatives que aborden l'educació més enllà de l'escola.

Tenim, en canvi, un panorama heterogeni de polítiques i programes locals de diferent abast, intensitat i estabilitat en funció de la implicació i capacitat de cada administració, que inclouen entre les seves línies d'actuació mesures per promoure l'accés a les activitats extraescolars i d'estiu.

Tenint en compte aquesta situació, aquest document proposa a la Generalitat de Catalunya un desplegament reglamentari i pressupostari per garantir l'accés i l'equitat en l'educació extraescolar i d'estiu i aporta un model de cooperació interadministrativa per fer una política de país en educació a temps complet.

Què és l'educació a temps complet?

El concepte d'educació a temps complet defensa que l'educació no és només l'escolarització. L'educació, entesa com a oportunitats d'aprenentatge significatiu i de desenvolupament de competències personals, es produeix dins i fora de la institució escolar i dins i fora del temps lectiu obligatori.

Des d'aquesta perspectiva, el dret a l'educació a temps complet és la defensa d'una política pública estructural que garanteixi un accés universal i en igualtat de condicions a tots els infants i adolescents a espais i temps educatius més enllà de l'escolarització obligatòria.

Aquests espais i temps educatius diferents a l'escola adopten formes i graus de formalitat molt diversos, si bé comparteixen uns requisits comuns que ens permet qualificar-los d'educatius. Concretament:

- Ser activitats organitzades amb un propòsit educatiu (d'aprenentatge, descoberta),
- dirigides per personal qualificat per portar-les a terme,
- amb recursos adients (espai, material...),
- no obligatòries,
- i realitzades en temps no lectiu.

Els termes que utilitzem per referir-nos a aquest conjunt heterogeni d'activitats són diversos: educació en el lleure, lleure educatiu, educació extraescolar, educació no formal, activitats 360... Cada terme incorpora alguns matisos propis, però tots ells fan referència fonamentalment al mateix tipus d'activitats.

Oportunitat i risc

OPORTUNITAT: Millorar les oportunitats d'aprenentatge de tots els infants i adolescents

La voluntat d'avançar en el dret a l'educació a temps complet amb una política que garantitzi l'accés a activitats extraescolars i d'estiu respon a un doble objectiu:

- Oportunitat:** Millorar les oportunitats d'aprenentatge de tots els infants i adolescents.
- Risc:** Evitar l'agreujament de les desigualtats educatives.

→ Doble objectiu d'una política d'educació extraescolar i d'estiu.

La defensa del dret a l'educació extraescolar i d'estiu respon a la constatació del seu benefici pel que fa als aprenentatges i al desenvolupament de competències cognitives, socials i emocionals que acompanyaran els infants i adolescents al llarg de la vida.

Els beneficis per als infants i adolescents que s'atribueixen a aquestes activitats educatives poden resumir-se en aquests que esmentem tot seguit, i han estat constatats per multitud d'estudis internacionals (vegeu la bibliografia específica al final del document):

- **Salut:** a nivell físic, les activitats extraescolars, especialment esportives i de lleure, aporten moviment, prevenen hàbits sedentaris i protegeixen de conductes de risc. A nivell de salut mental i benestar emocional, es reconeixen els beneficis de les activitats tan esportives com no esportives per canalitzar, expressar i gestionar emocions així com per prevenir, detectar o ajudar en cas de patologies i trastorns mentals.
- **Motivació:** les activitats extraescolars i d'estiu, especialment quan són escollides per l'infant, aporten un espai de descoberta i cultiu de les pròpies motivacions i interessos. La motivació contribueix a reforçar la capacitat d'esforç, l'autoestima i la seguretat, amb efectes positius en tot el procés educatiu, incloent-hi l'escolar.
- **Competències:** les activitats extraescolars i d'estiu resulten eficaces a l'hora d'estimular competències com l'emprenedoria personal, la participació, la creativitat i el treball col·laboratiu. La seva natura no reglada i el fet de ser una educació de lliure elecció, viscuda com a lleure, li permet ser un hàbitat educatiu més flexible, més capaç d'adaptar-se al canvi i amb més llibertat per aplicar metodologies actives i vivencials que faciliten el desenvolupament d'aquestes competències transversals.
- **Inclusió:** les activitats extraescolars i d'estiu amplien i diversifiquen els cercles de relació dels infants i adolescents, els permeten conèixer altres espais del seu entorn i prendre contacte amb més referents adults. A més, les activitats que són promogudes per agents amb un arrelament comunitari i en l'entorn aporten als infants i a les seves famílies espais on crear vincles i arrelament.

Amb tot, el valor educatiu, inclusiu i de cura de les activitats extraescolar i d'estiu no és intrínsec a elles sinó una potencialitat que esdevé real quan són desenvolupades amb aquests principis.

Per tant, una política d'accés a activitats extraescolars i d'estiu no només ha de proveir d'uns mecanismes que garanteixin l'accés a les activitats sinó que també ha de procurar mesures per garantir la seva qualitat educativa i inclusiva.

Vinculació **comunitària** a entitats, ampliació i diversificació de la xarxa de referents i amistats.

Reforç de **competències** bàsiques i transversals del currículum escolar, d'actituds positives cap a l'aprenentatge.

Reforç d'hàbits **saludables** d'activitat física, relació, higiene, alimentació, detecció i prevenció de conductes de risc.

Desenvolupament de **motivacions** i talents personals.

RISC: Evitar l'agreujament de les desigualtats educatives

L'escenari d'oportunitat que obre l'educació extraescolar i d'estiu és proporcional al risc d'accentuació de desigualtats educatives i socials que també representa.

Les dades existents sobre participació extraescolar a Catalunya —vegeu l'apartat de dades en la secció de Bibliografia, dades i normativa— coincideixen en aquestes conclusions:

- L'accés a les activitats extraescolars és majoritari (aproximadament, el 70-80% dels infants i adolescents en practiquen), però desigual en funció del nivell socioeconòmic de les famílies.
- Són els infants socialment més vulnerables i amb més risc de fracàs escolar els que menys accés tenen a l'educació extraescolar i d'estiu.
- Les desigualtats socials que limiten l'accés a les oportunitats educatives més enllà de l'escola també comporten desavantatges socials, de salut i d'èxit escolar.
- Els factors de risc social i educatiu es reforcen entre si en uns mateixos infants, sobre els quals recauen múltiples desigualtats.
- Els factors que limiten l'accés d'infants i adolescents a activitats extraescolars i d'estiu són de tipus econòmic, en primer lloc, però també de tipus burocràtic (dificultats per fer les gestions necessàries per a l'accés), informatives (menor accés a la informació sobre l'oferta d'activitats) i cultural (menor familiarització prèvia amb les activitats).
- Les alternatives d'ús del temps que supleixen aquesta manca d'accés són principalment l'entreteniment amb pantalles, amb consums que superen les tres hores de mitjana diàries.
- La sobreexposició a pantalles va lligada a hàbits més sedentaris, a una pitjor alimentació i a un pitjor estat d'ànim.

En definitiva, la pràctica extraescolar i d'estiu és, per ara, una possibilitat depenent de la capacitat cultural i econòmica de les famílies i provoca, al seu torn, una reproducció d'aquestes desigualtats. **Calen, per tant, mesures polítiques d'equitat que garanteixin el dret a l'educació extraescolar i d'estiu.**

És viable una política d'educació extraescolar i d'estiu a Catalunya?

IDEES CLAU

1

A Catalunya conflueixen quatre grans factors que fan viable una política d'activitats extraescolars i d'estiu:

2

- Hi ha un marc normatiu.
- Hi ha una experiència política.
- Hi ha desig i demanda social.
- Hi ha un teixit comunitari que ofereix activitats extraescolars i d'estiu.

3

Al mateix temps, a Catalunya hi ha limitacions que cal abordar per poder garantir l'educació extraescolar i d'estiu:

4

- Manca de desenvolupament reglamentari de la normativa.
- Temporalitat d'iniciatives i pressupost.
- Abordatge insuficient de les barreres d'accés a les activitats extraescolars i d'estiu.
- Valors d'equitat poc compartits entre les activitats.

5

La proposta d'una política d'activitats extraescolars i d'estiu es recolza en els factors de viabilitat i posa el focus en superar les limitacions que dificulten que l'educació extraescolar i d'estiu sigui un dret garantit.

En el context actual de Catalunya conflueixen quatre grans condicions que fan viable posar en marxa una política per garantir als infants i adolescents el dret a l'educació extraescolar i d'estiu.

Aquestes quatre grans condicions són:

- Un marc legal que reconeix el deure de les administracions educatives de desenvolupar el dret a l'educació en el lleure*.
- Una trajectòria prèvia en polítiques de foment de l'educació en el lleure.
- Una alta valoració i demanda social de l'educació extraescolar i d'estiu, que fa que la gran majoria de famílies ja estigui apostant per ella.
- Un teixit ric d'agents promotors d'activitats extraescolars i d'estiu que ha estat capaç de crear una oferta diversa i extensa.

Cadascuna d'aquestes quatre condicions de viabilitat conté, però, algunes limitacions i contradiccions que una política d'educació extraescolar i d'estiu ha d'atendre i resoldre.

Expliquem a continuació les condicions de possibilitat que permeten parlar d'un escenari de viabilitat, i les limitacions que caldrà atendre.

* Educació en el lleure és el terme emprat pel marc legal existent. S'utilitza de forma equivalent als termes d'educació extraescolar i activitats educatives d'estiu, emprats també en aquest document.

→ **Condicions de viabilitat i limitacions per al desplegament d'una política d'educació extraescolar i d'estiu a Catalunya**

	VIABILITAT	LIMITACIONS
Marc legal	Reconeixement legal del dret a l'educació en el lleure,	però sense desplegament reglamentari.
Política	Trajectòria en polítiques de foment de l'educació en el lleure,	però inestables en el temps i dispars a nivell territorial.
Demanda social	Reconeixement de les famílies del valor de l'educació en el lleure,	però amb barreres per accedir-hi.
Oferta	Oferta rica i variada,	però sense un marc compartit de qualitat i d'enfocament social i educatiu.

Marc legal: Reconeixement del dret a l'educació en el lleure, però sense desplegament reglamentari

Catalunya disposa d'un marc legal que reconeix l'educació en el lleure com un dret i empel els poders públics a garantir-lo*. Aquest marc legal està conformat per:

- La Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'Educació (LEC)
- La Llei dels Drets i les Oportunitats en la infància i l'adolescència de 2010.

Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'Educació (LEC)

La LEC reconeix el caràcter educatiu de les activitats de lleure i conté un mandat inequívoc per incorporar l'educació en el lleure al sistema educatiu i per garantir-ne l'accés en condicions d'equitat.

La LEC s'alineja, així, amb la Convenció sobre els drets dels infants de les Nacions Unides (art. 31), que estableix el dret al lleure i a participar en les activitats culturals, artístiques, recreatives i d'esplai existents, i el deure de les administracions a fer-ho possible.

Fa seu també l'article 44.3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, que estableix el deure dels poders públics de facilitar i promoure l'accés dels infants a les activitats d'educació en el lleure.

La LEC s'aprovà fruit del "Pacte Nacional per a l'Educació" i de l'aprovació de l'Estatut d'autonomia de Catalunya del 2006, el qual va ampliar les competències de la Generalitat en matèria educativa i li va atorgar la missió de garantir que "totes les persones tinguin dret a una educació de qualitat i a accedir-hi en condicions d'igualtat".

Llei dels Drets i les Oportunitats en la infància i l'adolescència.

La Llei dels Drets i les Oportunitats en la infància i l'adolescència de 2010 se sumà a l'imperatiu a les administracions públiques de garantir l'accés a tots els infants i adolescents a l'educació en el lleure.

Així, en el seu Capítol VIII, determina que els infants tenen dret a rebre una formació integral en el seu temps de lleure, i que les administracions han d'afavorir la igualtat d'accés, sense discriminacions, a aquesta educació i donar suport a les organitzacions educatives de l'àmbit no formal.

* Vegeu, a la secció Bibliografia, dades i normativa, els principals articles aprovats per la LEC i la Llei dels Drets i les Oportunitats en la infància i l'adolescència en relació amb l'educació en el lleure i amb el mandat a les administracions de garantir-ne l'accés.

Com hem vist, disposem d'un marc normatiu suficient i explícit que recolza el dret a l'educació en el lleure sense discriminacions i el deure de les administracions de garantir-lo.

Però el desplegament reglamentari d'aquesta normativa és encara insuficient. S'ha desenvolupat recentment per a les activitats escolars complementàries (com excursions i colònies escolars) i els serveis escolars (com el menjador escolar), a través del Decret 11/2021, de 16 de febrer, sobre la programació de l'oferta educativa i del procediment d'admissió als centres del Servei d'Educació de Catalunya. Però no s'ha desenvolupat, en canvi, per a les activitats extraescolars de tarda i a les activitats d'estiu.

Molts ajuntaments assumeixen la iniciativa en el foment de l'educació extraescolar i d'estiu desenvolupant programes i ajuts però operen sense el paraigües d'un conveni estable amb la Generalitat que reguli la delegació de competències, els criteris de qualitat que cal garantir i la transferència de recursos econòmics corresponents.

Aquest tipus de convenis (o alternativament, consorcis) entre Generalitat i ajuntaments està previst a la LEC per a l'educació en el lleure però només s'han arribat a desenvolupar per a programes socioeducatius en territoris concrets, com són els Plans Educatius d'Entorn, o per a situacions extraordinàries, com el PMOE, destinat a atendre les conseqüències de la pandèmia de Covid-19.

No s'ha desenvolupat, en canvi, un sistema regulador estable i que doni cobertura a tot el territori ni a tots els infants i adolescents.

Política: Trajectòria en polítiques de foment de l'educació en el lleure però inestables en el temps i dispars a nivell territorial

Les desigualtats que es constaten en l'accés, inclusió i qualitat de l'educació en el lleure entre els infants i adolescents no només s'explica per les desigualtats socioeconòmiques de les famílies. També s'explica per la major o menor proactivitat de les administracions locals i de la Generalitat a l'hora de promoure aquest tipus d'educació i de reduir les desigualtats.

En el cas de les administracions locals, trobem diferents graus de proactivitat a l'hora de liderar polítiques educatives que mobilitzin les oportunitats d'educació en el lleure d'infants i adolescents.

Així, alguns ajuntaments lideren polítiques locals que contenen una aposta decidida per reconèixer i fomentar l'educació en el lleure, per exemple:

- Amb l'adhesió a l'Associació Internacional de Ciutats Educadores, l'elaboració de plans locals educatius, plans locals d'infància i adolescència, plans de joventut, plans esportius i la signatura de Plans Educatius d'Entorn amb el Departament d'Educació de la Generalitat.
- Dotant-se d'una xarxa d'equipaments esportius, socials i culturals i facilitant-ne l'ús per a l'educació en el lleure.
- Fent de les escoles equipaments oberts al barri o al municipi a les tardes i als estius.
- Dinamitzant consells escolars de centre i de municipi.
- Fent difusió d'informació sobre l'educació en el lleure a les famílies.
- Creant oferta pública allà on és deficitària.
- Atorgant beques i subvencions per facilitar l'accés a extraescolars i casals d'estius.

Amb tot, com dèiem, la proactivitat dels ajuntaments envers aquestes línies d'acció és molt variable i està subjecta a diferents factors:

- Disponibilitat de recursos tècnics
- Disponibilitat de recursos econòmics
- Priorització política de l'educació en el lleure
- Estabilitat dels pactes i consensos
- Inèrcies en les maneres de fer
- Disponibilitat d'oferta privada i associativa
- Detecció de necessitat i demanda social.

S'explica, també, per la manca d'una funció reguladora i facilitadora per part de la Generalitat que empenyi a assolir un mínim denominador comú a tot el territori.

De fet, els ajuntaments que estan posant en pràctica una política d'educació en el lleure ho fan principalment amb recursos propis, definint amb els seus criteris les bases d'accés i equitat d'aquestes activitats.

Són ajuntaments que operen, la majoria de vegades, sense comptar amb un marc de cooperació amb el Departament d'Educació que empari i acompanyi de recursos la política local d'educació en el lleure, excepte pel que fa als Plans Educatius d'Entorn, dels quals parlem a continuació.

La principal aposta del Departament d'Educació en el foment de l'educació en el lleure s'engloba en els Plans Educatius d'Entorn, en conveni amb més d'un centenar de municipis amb barris o/i escoles que concentren indicadors de risc d'exclusió social.

Els Plans Educatius d'Entorn s'inclouen dins del que la LEC preveu com a Plans i programes socioeducatius (article 40) i estan destinats a potenciar, entre centres educatius, Ajuntament i Departament d'Educació, accions de convivència, participació ciutadana i ús del català.

La crisi econòmica dels anys 2008-2016 va suposar un debilitament dels Plans Educatius d'Entorn, si bé actualment estan vivint un nou impuls, amb la incorporació de figures com el SOAC (Servei d'Orientació d'Àmbit Comunitari), destinades a reforçar l'accés a les oportunitats educatives més enllà de l'escolarització obligatòria.

Els Plans Educatius d'Entorn han generat contribucions significatives en elements prioritaris d'una educació a temps complet (lideratge compartit, estructures de relació comunitària, etc.) i tenen el mèrit d'haver creat un marc estable de diàleg i cooperació entre ajuntaments, centres educatius i el Departament d'Educació que ha aconseguit acompanyar iniciatives locals valuoses*, però:

- no cobreixen tot el territori,
- no tenen una dotació econòmica estable ni suficient,
- no contemplen mesures per garantir com a dret l'accés a activitats extraescolars i d'estiu (encara que sí que incorporen mesures per facilitar-ho).

De forma més recent, la Resolució EDU/1931/2022, de 17 de juny, per la qual es regula el Pla de millora d'oportunitats educatives (PMOE) per als cursos 2022-2023 i 2023-2024, dota de recursos extraordinaris a municipis i centres educatius per potenciar les oportunitats educatives a temps complet. Es tracta, tanmateix, d'un finançament i marc de cooperació extraordinari i delimitat en el temps, i no se sap quina continuïtat tindrà més enllà de 2024.

En el cas concret dels casals d'estiu, la majoria d'ajuntaments sí que ha consolidat una funció d'organitzadors o/i subvencionadors, que són un àmbit regulat, a nivell de requisits de seguretat i qualitat, pel Decret 267/2016, de 5 de juliol, de les activitats d'educació en el lleure en les quals participen menors de 18 anys.

Aquest Decret no fa referència, en canvi, a cap mesura que calgui garantir per part de les administracions per assegurar l'accés universal d'infants i adolescents a les activitats d'estiu —si bé el Govern de la Generalitat ha anat aprovant anualment dotacions per a beques d'estiu i, a més, vetlla pel compliment de la normativa de lleure i per l'atenció a la infància en risc en aquestes activitats.

En definitiva, tot i les millores notables en els darrers deu anys, cap d'aquests mecanismes institucionals garanteix plenament el dret a l'activitat educativa extraescolar i d'estiu d'una manera universal, inclusiva i amb equitat.

* Vegeu: Iglesias, E. (coord.) (2018), *Contribucions dels Plans Educatius d'Entorn a la iniciativa Educació 360*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Demanda social: Reconeixement de les famílies del valor de l'educació en el lleure però amb barreres per accedir-hi

L'enquesta de participació extraescolar a Catalunya de 2022 de l'Aliança Educació 360 mostra que les famílies atribueixen a les extraescolars beneficis en l'àmbit de la relació social amb altres infants o joves i en l'adquisició de nous aprenentatges i d'habilitats per a la vida*.

Valoren també la protecció front a les conductes de risc i el plus de motivació que aporten les extraescolars. Aquestes altes valoracions són transversals a totes les famílies, és a dir, les comparteixen famílies de totes les condicions socials i independentment de les característiques dels seus fills o filles.

De manera similar, les famílies mostren un grau d'acord molt elevat pel que fa als beneficis de les activitats d'estiu. Aquests beneficis atribuïts tenen a veure sobretot amb l'oportunitat de mantenir-se físicament actius, relacionar-se amb d'altres infants, desenvolupar habilitats i, al mateix temps, ajudar les famílies en la seva conciliació laboral.

L'alta valoració i ampli reconeixement que atorguen les famílies a l'educació extraescolar i d'estiu es demostra en el fet que la gran majoria d'elles ja hi està apostant, amb la inscripció dels seus fills i filles a les activitats.

Però la valoració transversal de les extraescolars i de les activitats d'estiu per part de les famílies no es correspon amb unes mateixes possibilitats d'accés i elecció.

En el cas de les famílies amb un nivell socioeconòmic baix, que són les menys presents en l'activitat extraescolar i d'estiu, destaca de manera molt significativa el preu com el motiu més important per no fer extraescolars o/i activitats d'estiu.

Les desigualtats no són només d'accés sinó de diversitat d'opcions: les classes populars accedeixen a unes poques opcions esportives mentre que els fills i filles de les classes mitjanes i altes accedeixen a un ventall més ampli d'opcions que inclou esports minoritaris, disciplines artístiques, idiomes, tecnologia, etc. Trobem una situació similar en el cas dels casals d'estiu, on es crea segregació social entre casals en funció del seu preu.

Ara per ara, no hi ha a Catalunya cap sistema estable ni garantit ni de cobertura nacional d'ajuts públics per compensar aquesta situació. Les beques existents depenen de convocatòries anuals variables, subjectes a disponibilitat pressupostària, i a discreció de cada administració.

Aquesta demanda social s'ha traslladat al Parlament de Catalunya, que ha instat el Govern a l'elaboració d'un pla d'actuació per garantir l'accés universal dels alumnes a les activitats extraescolars amb la finalitat de fomentar l'equitat i l'accessibilitat (Resolució 762/XIV).

Oferta: Oferta rica i diversa però sense un marc compartit de qualitat i d'enfocament social i educatiu

L'accés majoritari a l'educació en el lleure i, concretament, a les activitats extraescolars i d'estiu, s'explica per l'existència i proliferació d'agents impulsors, entre els quals conviuen associacions sense ànim de lucre, empreses privades i promotors públics.

No seria possible la cobertura actual de l'educació en el lleure sense l'emprenedoria social, empresarial i de les administracions locals en aquest àmbit.

Tanmateix, entre els agents que realitzen activitats extraescolars i casals d'estiu, trobem actituds i graus de compromís diferents envers la igualtat d'oportunitats i la inclusió.

Així, no totes les entitats que fan educació en el lleure tenen la mateixa predisposició a minimitzar barreres econòmiques, informatives i de requisits per accedir a les seves activitats.

Més enllà de l'accés, els esforços que dediquen a aconseguir una inclusió efectiva de tots els infants i adolescents és també dispar i dona com a resultat la continuïtat o bé l'abandonament i frustració envers l'educació en el lleure per part d'alguns infants i adolescents.

El diferent perfil social d'infants i adolescents predominant que trobem en les activitats (per raó de nivell econòmic familiar, origen geogràfic, llengua, capacitats, edats, gènere...) té a veure amb barreres materials i simbòliques d'accés i amb la diferent experiència d'acollida i integració que generen.

No tots els agents promotors tenen com a objectiu reduir aquestes barreres, entre d'altres raons perquè en molts casos tampoc les han identificades.

Els agents intermediaris entre famílies i proveïdors d'extraescolars i casals d'estiu també tenen un paper determinant en les oportunitats d'educació en el lleure:

Per exemple, les AFA mostren nivells molt desiguals de proactivitat i capacitat a l'hora d'aconseguir una oferta d'extraescolars de proximitat i assequible als centres educatius. A més, és en les escoles amb alumnat més vulnerable on generalment les AFA tenen menys capacitat per organitzar una oferta extraescolar.

Si aquesta situació no és compensada pels equips directius ni pels ajuntaments, es crea un factor més que reforça la desigualtat i la segregació social d'infants i adolescents en l'educació en el lleure.

Quina proposta fem de política d'educació extraescolar i d'estiu?

IDEES CLAU

1

Proposem una política de país que reguli el desenvolupament reglamentari de la legislació existent, fixant la distribució de competències i obligacions de cada nivell administratiu, i comprometi un pressupost estructural per exercir-les.

2

L'objectiu d'aquesta política és garantir aquests dos punts a tots els infants i adolescents entre 6 i 15 anys:

- Una activitat extraescolar durant el curs.
- Dues setmanes d'educació en el lleure a l'estiu.

3

El reglament haurà d'estipular un fons estructural de finançament per crear els ajuts econòmics necessaris que han de garantir l'accés a les activitats extraescolars i d'estiu.

4

Aquest fons s'estima en 52,8M€ anuals. Més de la meitat d'aquest pressupost pot sorgir de la consolidació d'importantes partides que s'estan destinant a polítiques temporals.

Com hem vist, a Catalunya conflueixen condicions d'oportunitat i de necessitat per desenvolupar una política pública estructural pel dret a l'educació extraescolar i d'estiu.

La nostra proposta consisteix en fer un salt endavant i passar de la "cultura d'ajuts i programes temporals" propis de cada administració a la configuració d'una política i d'una normativa que assumeixin l'educació extraescolar i d'estiu com un dret universal dels infants i adolescents.

Proposem, en definitiva, una política de país que faci el desenvolupament reglamentari de la legislació existent, fixant la distribució de competències i obligacions de cada nivell administratiu, i comprometi un pressupost estructural per exercir-les.

Els apartats que segueixen exposen, punt per punt, els continguts d'aquesta proposta de política de país.

Objectius de la política d'educació extraescolar i d'estiu

Definir una política obliga a concretar uns objectius.

Aquesta concreció ha de cercar un equilibri entre la factibilitat i l'ambició. El punt d'equilibri que proposem per a una política d'educació extraescolar i d'estiu és la següent*:

Garantir a tots els infants i adolescents entre 6 i 15 anys de Catalunya:

- Una activitat extraescolar durant el curs d'una durada mínima d'una hora setmanal.
- Dues setmanes d'educació en el lleure a l'estiu.

Ambdues activitats serien opcionals i de lliure elecció per als infants i adolescents, però d'obligada garantia per a les administracions públiques.

L'accés a aquestes activitats i la qualitat que se n'ha de garantir es dirigeix a aconseguir una sèrie d'impactes positius ens els infants i adolescents, però també uns impactes col·lectius, de tipus social i comunitari.

* El punt d'equilibri triat ha pres com a referència les conclusions de la recerca existent sobre la intensitat mínima a partir de la qual les activitats d'educació en el lleure mostren un impacte educatiu. S'estima que una activitat té impactes significatius a nivell d'aprenentatges a partir de les 45 hores de dedicació (vegeu l'apartat de bibliografia).

Els beneficis per als infants i adolescents són els ja exposats anteriorment (vegeu l'apartat 1) i que han estat resumits en: salut, motivació, competències i inclusió.

Els **beneficis col·lectius** esperats són:

- **Prevenió de la vulnerabilitat, dependència i exclusió social:** possibilitat de fer una política social d'infància plenament capacitadora que eviti la segregació de la infància en risc.
- **Corresponsabilitat del teixit social amb l'equitat educativa:** implicació del agents educadors, els promotors d'activitats extraescolars i d'estiu, en l'objectiu comú d'equitat educativa, aconseguint un compromís transversal amb aquests valors.
- **Obertura de l'escola a l'entorn:** assumpció per part dels centres educatius d'una funció de facilitació, orientació i connexió del seu alumnat amb oportunitats d'educació extraescolar i a l'estiu, creant, per això, xarxes de col·laboració amb els agents educadors del seu entorn.
- **Convivència i cohesió:** millora de la convivència i articulació del teixit comunitari dels territoris gràcies als espais de relació social que es creen entre infants, adolescents i famílies a través de les activitats extraescolars i d'estiu.
- **Conciliació familiar:** avançar cap a un marc horari educatiu gratuït, especialment a l'estiu, que faciliti a totes les famílies millors opcions de conciliació.

→ Impactes esperables d'una política d'educació extraescolar i d'estiu en els infants i adolescents i en la comunitat

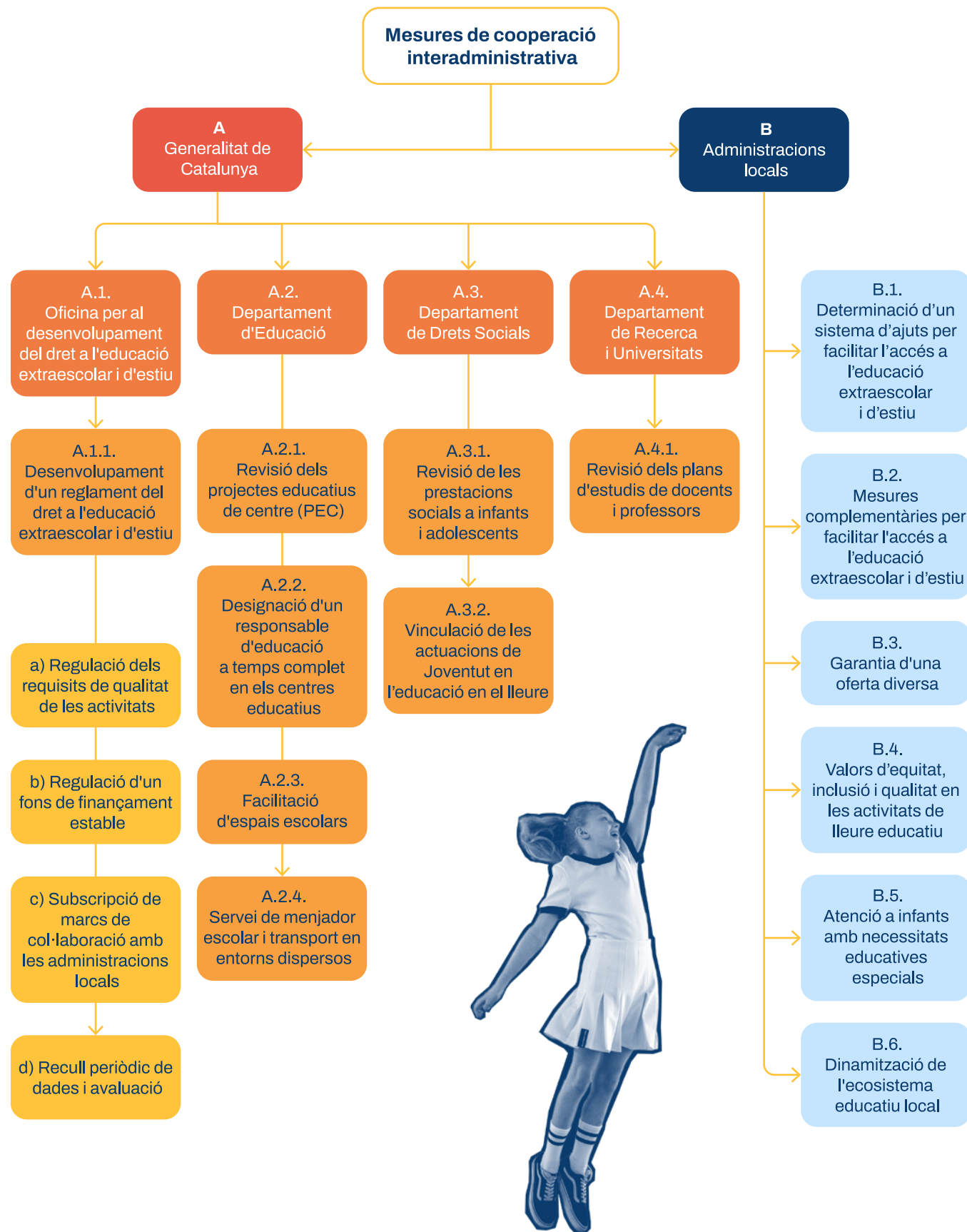
Model de cooperació interadministrativa

La política de país que proposem consisteix en un model de cooperació interadministrativa, entre Generalitat de Catalunya i administracions locals, complementant-se i reforçant-se mútuament en els objectius expressats en el punt anterior.

El model de cooperació defineix, necessàriament, unes funcions i responsabilitats diferents per a un i altre nivell administratiu, i passen per desenvolupar una sèrie de mesures.

→ Mesures de cooperació interadministrativa per una política d'educació extraescolar i d'estiu

A Mesures de la Generalitat de Catalunya

A.1. Oficina per al desenvolupament del dret de l'educació extraescolar i d'estiu

Constitució d'una Oficina per al desenvolupament del dret a l'educació extraescolar i d'estiu, entesa com a òrgan estable i formal de treball entre el Departament d'Educació i el Departament de Drets Socials de la Generalitat de Catalunya, com a principals departaments responsables.

L'Oficina podria incloure una representació d'altres departaments, com els de Presidència, de Cultura o de Recerca i Universitats.

Les funcions d'aquest òrgan mixt serien:

→ A.1.1. Desenvolupament d'un reglament del dret a l'educació extraescolar i d'estiu

Partint del reconeixement que fan de l'educació en el lleure, la LEC i la Llei de drets i oportunitats en la infància i l'adolescència, es tractaria de liderar el desenvolupament regulador d'aquestes lleis marc, una acció que resta pendent des de la seva aprovació fa més d'una dècada.

El reglament del dret a l'educació extraescolar i d'estiu hauria de regular quatre grans qüestions:

a) Requisits de qualitat de les activitats

- El reglament hauria de determinar els requisits de qualitat de les activitats extraescolars i d'estiu que hagin de ser fomentades amb diners públics, per tal que puguin, efectivament, generar els impactes individuals i col·lectius esperats.
- La determinació de criteris de qualitat obligarà les administracions a posicionar-se sobre aspectes com la qualificació necessària i les condicions laborals dels educadors, les ràtios màximes d'infants a les activitats, les condicions mínimes de seguretat que han de tenir els espais i els materials, i actualitzar metodologies d'immersió lingüística per fomentar la interacció en català en activitats extraescolars i d'estiu.
- A causa de la gran heterogeneïtat d'activitats que inclou l'educació extraescolar i d'estiu, caldrà consultar a cada sector d'activitats i partir de les regulacions i els acords existents (per exemple, les activitats esportives o els ensenyaments artístics, entre d'altres, compten amb algunes regulacions específiques).

b) Fons estable de finançament

El reglament haurà d'estipular un fons estructural de finançament per crear els ajuts econòmics necessaris que han de garantir l'accés a les activitats extraescolars i d'estiu. Així mateix, haurà de preveure el finançament per dotar les activitats de personal de suport per a l'atenció d'infants i adolescents amb necessitats educatives especials.

Aquest fons passa, en part, per consolidar recursos que ja s'estan invertint a través, per exemple, dels Plans Educatius d'Entorn i del PMOE. A tall d'exemple, l'any 2022, el pressupost del Departament d'Educació per als Plans Educatius d'Entorn ha estat de 5,5 M€, i per al PMOE ha estat de 22,4 M€ (28 M€ en total).

La consolidació d'aquestes línies de finançament ja existents crearia un marc de finançament estable que permetria a les administracions locals planificar i aplicar a llarg termini les mesures d'educació a temps complet.

Amb tot, aquesta consolidació no seria suficient per garantir una extraescolar anual i dues setmanes de casal d'estiu a tots els infants i adolescents amb situació de vulnerabilitat.

L'aplicació del Decret 11/2021, de 16 de febrer, sobre la programació de l'oferta educativa i del procediment d'admissió als centres del Servei d'Educació de Catalunya, està permetent una major detecció d'alumnat en situació socioeconòmica desfavorable, i **s'estima que aquest pugui arribar a representar aproximadament el 20% de l'alumnat total** (uns 160.000 alumnes, en el curs 2022-2023).

Si preveiem una inversió necessària per alumne aproximada de:

- 20€ mensuals per un mínim d'una hora d'extraescolar setmanal entre octubre i juny.
- 150€ per dues setmanes de casal d'estiu

obtenim que és necessària una inversió anual de 330 € per cadascun dels alumnes en situació socioeconòmica desfavorable*.

L'import total anual resultant és de 52,8 M €, que podria ser la xifra de referència a la que hauria de tendir aquest fons, progressivament.

* Les dades sobre els imports mensuals de les activitats sorgeixen del contrast de varis estudis que aborden aquesta qüestió. Els més recents, presos com a punt de referència, són:

- Mencía, Laura i Samper, Sarai: *La cara i la creu de la participació extraescolar*. Fundació Jaume Bofill, 2023.

- Mencía, Laura i Samper, Sarai (2023), *Garantim el dret a gaudir d'activitats d'estiu? Enquesta de participació d'infants i adolescents a les activitats d'estiu, 2022*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

c) Subscripció de marcs de col·laboració amb les administracions locals

La LEC assenyala els acords de corresponsabilitat i els contractes programa (amb una durada mínima de quatre anys i prorrogables) entre la Generalitat i les administracions locals com l'instrument jurídic preferent per fer efectiu el mandat legal d'afavorir l'educació en el lleure en condicions d'equitat.

L'Oficina per al desenvolupament del dret a l'educació extraescolar i d'estiu (mesura 1) podria ser l'encarregada de subscriure aquests contractes programa, i d'assegurar la cobertura de tot el territori nacional.

Els contractes programa hauran d'estar dotats de recursos a transferir als ens locals, perquè se'ls transfereix la competència i l'obligació d'aplicar les mesures acordades per fer efectiu el dret a l'educació extraescolar i d'estiu.

Es tractaria d'un model similar als contractes programa subscrits entre el Departament de Drets Socials i les administracions locals, com a marc estable de col·laboració i transferència de recursos, regulats per la Cartera de Serveis Socials, que aglutina el conjunt de prestacions de serveis, econòmiques i tecnològiques que poden contenir els contractes programa.

Els contractes programa obliguen a les dues parts a definir uns objectius i uns eixos estratègics que guiïn les actuacions, i uns mecanismes d'avaluació i seguiment continuats per les dues parts. Els contractes programa permeten, a més, vetllar des de la Generalitat per l'equitat territorial.

Un altre model possible, sempre i quan vagi acompanyat d'un compromís de finançament estable, són els convenis, com els que s'han creat entre la Generalitat i els ajuntaments per crear i mantenir escoles bressol, oficines d'escolarització, escoles d'adults i de música.

d) Recull periòdic de dades i avaluació

Desenvolupar una política estructural de garantia del dret a l'educació extraescolar i d'estiu ha d'acompanyar-se, necessàriament, d'un sistema de recull de dades que permeti extreure els indicadors per saber com evoluciona la participació d'infants i adolescents en aquestes activitats i com estan funcionant les mesures aplicades.

Per això, caldrà establir un sistema de fonts d'informació i d'indicadors que periòdicament permetin fer aquest seguiment i la corresponent avaluació.

Més enllà del seguiment a partir d'uns indicadors, caldrà comptar amb una avaluació externa, que podria fer-se des d'òrgans com Ivàlua o les universitats, per analitzar regularment (per exemple, cada quatre o cinc anys) i en profunditat com s'està duent a terme l'aplicació de la política plantejada, quins impactes s'estan assolint i quins aspectes cal corregir.

A.2. Departament d'Educació

Per part del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, es preveuen les següents accions, destinades a fer dels centres educatius de primària i ESO actors facilitadors de l'accés a l'educació en el lleure de tots els seus alumnes:

→ A.2.1. Revisió dels Projectes Educatius de Centre (PEC) per incorporar mesures d'educació a temps complet

Aquesta mesura requeriria la revisió per part dels centres educatius del seu PEC, amb l'objectiu de fer explícita la seva implicació en la facilitació de l'accés a activitats extraescolars i d'estiu a tots els seus alumnes.

Aquesta implicació pot passar per reforçar l'acció tutorial i orientadora que es fa amb els alumnes i les famílies, la col·laboració amb l'AFA i/o l'Ajuntament per organitzar en les instal·lacions escolars programes d'extraescolars i d'estiu i/o per reforçar la vinculació amb el teixit comunitari del seu entorn, per vincular els infants amb les activitats extraescolars i d'estiu que aquests proveeixen.

→ A.2.2. Designació d'un responsable d'educació a temps complet en els centres educatius

Aquesta figura ha de centralitzar la supervisió i execució de les mesures previstes en el Projecte Educatiu de Centre (PEC) per promoure entre l'alumnat l'accés a l'educació extraescolar i d'estiu. Per a això, haurà de:

Vetllar per la funció de detecció, orientació i prescripció que ha de tenir l'escola amb l'objectiu de fomentar les oportunitats educatives extraescolars i d'estiu entre tot l'alumnat.

Articular la coordinació interna entre docents i educadors; activitats lectives i no lectives que es desenvolupin a l'escola.

Vincular l'escola a l'ecosistema local, establint relacions de col·laboració amb el teixit comunitari del seu entorn i participant en xarxes territorials (Plans Educatius d'Entorn, Projecte Educatiu de Ciutat, Consells Municipals d'Educació, etc...).

Perquè aquest referent pugui desenvolupar la tasca que se li encomana, caldrà preveure una reducció de la seva càrrega horària d'altres funcions i/o un sistema d'incentius —aquesta possibilitat ja és actualment possible, de manera opcional, sota el Decret d'Autonomia de Centres (art 34 i 41).

Aquest referent podria ser un docent o bé d'altres figures educadores, com ara uns TIS o uns educadors socials, sempre i quan es tracti de personal estable del centre.

→ A.2.3. Facilitació d'espais escolars

La LEC, en el seu article 165, i el Decret 102/2010, del 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius, estableixen que el Departament d'Educació, els ajuntaments i els centres públics han de promoure l'ús social dels edificis i les instal·lacions dels centres educatius públics fora de l'horari escolar, per part de persones físiques o jurídiques sense ànim de lucre, per a la realització d'activitats educatives, culturals, artístiques, esportives o altres de caràcter social (art. 53.1).

El mateix decret estableix que, en el cas de centres escolars de titularitat municipal, correspondrà a l'Ajuntament adoptar les mesures oportunes de vigilància, manteniment i neteja dels locals i de les instal·lacions emprades (art. 54.2).

Pel que fa als instituts i altres centres públics propietat de la Generalitat, correspondrà al director o la directora del centre autoritzar l'ús social de les instal·lacions fora de l'horari escolar.

Malgrat les disposicions de la LEC i del Decret d'autonomia dels centres educatius, existeixen encara desacords, dubtes i resistències en la cessió d'espais escolars per a la pràctica d'activitats educatives no reglades.

El Departament d'Educació haurà d'emetre directrius concretes per resoldre aquests dubtes i assentar criteris unificats a tot el territori que permetin posar a disposició dels objectius de l'educació a temps complet les instal·lacions escolars en els horaris en què no es fan servir per a l'educació obligatòria.

→ A.2.4. Servei de transport i menjador escolar per afavorir la participació extraescolar en entorns territorialment dispersos

En territoris dispersos, rurals i/o de baixa densitat, és habitual que hi hagi alumnes que s'hagin de desplaçar a municipis veïns més grans per anar a l'escola o l'institut. Aquests centres educatius i els municipis on se situen concentren en molts casos l'oferta extraescolar i d'estiu disponible en el territori dispers.

La manca de servei de menjador escolar i de transport de tarda (un fet habitual a l'ESO), obliga l'alumnat adolescent d'aquests indrets a tornar directament a casa seva després de la jornada lectiva, dificultant-los l'accés a les activitats extraescolars que es puguin fer en el seu centre educatiu o a l'entorn proper.

En aquests contextos, el Departament d'Educació haurà de vetllar per la disponibilitat de menjador escolar i per l'oferta de transport de tarda que facilitin a l'alumnat dispers accedir a activitats extraescolars i d'estiu.

A.3. Departament de Drets Socials

Juntament amb Educació, el Departament de Drets Socials té un rol central en el desplegament d'aquesta política, que crea un nou dret social que ha de beneficiar especialment els infants i adolescents en situació de vulnerabilitat.

Aquest rol central serà desenvolupat especialment a través de l'Oficina per al desenvolupament del dret de l'educació extraescolar i d'estiu, on el Departament de Drets Socials estarà integrat. Complementàriament, el Departament de Drets Socials haurà de vetllar per:

→ A.3.1. Revisió de les prestacions socials a infants i adolescents

El Departament de Drets Socials haurà de vetllar per l'adaptació de les prestacions dirigides a la infància en risc previstes a la Cartera de Serveis Socials perquè el seu disseny sigui compatible i faciliti l'accés d'aquests infants i adolescents a activitats extraescolars i d'estiu.

Aquesta adaptació ja està present, de fet, en la reorientació que s'està donant al model de centres oberts i en el nou model de Serveis d'Intervenció Educativa (SIS).

→ A.3.2. Vinculació de les actuacions de Joventut en l'educació en el lleure a la política d'educació extraescolar i d'estiu

Dins del Departament de Drets Socials, la Direcció General de Joventut té assignades funcions de foment de l'educació en el lleure dirigides a infants, adolescents i joves, especialment pel que fa a casals d'estiu i activitats d'esplai, com:

- Formació d'educadors en el lleure.
- Registre continuat d'activitats de lleure on participin menors de 18 anys i que impliquin pernoctacions o durades de quatre o més dies consecutius (és el cas de casals i campaments d'estiu, principalment).
- Legalització de la Xarxa Catalana d'Instal·lacions Juvenils, formada per cases de colònies, albergs de joventut, granges escola, aules de natura i campaments juvenils.

Aquestes funcions, especialment pel que fa a la formació d'educadors en el lleure, hauran de desenvolupar-se en coherència amb la resta d'actuacions, facilitant la viabilitat dels objectius de la política, especialment pel que fa a l'accés d'infants i adolescents a dues setmanes d'educació en el lleure a l'estiu.

A.4. Departament de Recerca i Universitats

La proposta política que plantejem en aquest document atorga al personal docent de l'escola reglada un paper clau.

L'educació reglada obligatòria fa que els docents siguin els agents més indicats per fer una funció d'orientació a infants, adolescents i famílies per guiar el seu itinerari i maximitzar les oportunitats educatives a les que accedeixen, dins i fora de l'escola.

Aquest rol és fonamental en el cas de les famílies i els infants que disposen de menys recursos propis.

Comptar amb la complicitat i la implicació dels docents des de les escoles amb els objectius d'educació a temps complet és una condició *sine qua non* per a l'èxit d'aquesta política.

→ A.4.1. Revisió dels plans d'estudis de docents i professorat

El Departament de Recerca i Universitats haurà de vetllar per la revisió dels plans d'estudis reglats per a la formació de personal docent i professorat, de manera que incorporin el concepte ampli d'educació que defensa la LEC, i que incorpora l'educació en el lleure.

La revisió dels plans d'estudis ha de fer possible que les noves generacions de personal docent i professorat disposin de les eines, coneixements i estratègies per exercir de facilitadors d'oportunitats educatives més enllà de l'escola.

B Mesures de les administracions locals

El principi de subsidiarietat estipula que la distribució de competències entre administracions tingui en compte la proximitat amb els ciutadans.

Des d'aquest punt de vista, les administracions locals (ajuntaments, però també mancomunitats, consells comarcals i Diputacions) disposen d'un coneixement i proximitat amb la població que les fa idònies per exercir el rol principal en la concreció i el desplegament de mesures per garantir l'accés a l'educació extraescolar i d'estiu.

Dins del model de cooperació interadministrativa que estem definint, correspondria a les administracions locals:

B.1. Determinació d'un sistema d'ajuts per facilitar l'accés a l'educació extraescolar i d'estiu

Cada municipi, en funció de la seva mida, realitat social, de la seva capacitat tècnica i de gestió, i del seu perfil polític, haurà de determinar quines mesures són les més apropiades a la seva població per facilitar a tots els infants i adolescents l'accés a activitats extraescolars i d'estiu.

Aquestes mesures hauran de ser coherents amb l'acord de col·laboració que el govern local hagi subscript amb la Generalitat de Catalunya i el traspàs del finançament acordat.

Els acords de col·laboració entre la Generalitat i els ajuntaments (o altres administracions locals com les mancomunitats, els consells comarcals o les diputacions) haurien de pactar una aportació local de finançament i recursos, de manera que hi hagi un compromís de cofinançament que reforci la implicació activa de les dues parts.

L'experiència acumulada en l'àmbit local per afavorir l'educació en el lleure ha fet emergir diferents models possibles, que van des dels ajuts en forma de beques o la tarificació social a la subvenció d'oferta privada o/i l'organització d'oferta extraescolar i d'estiu pública i gratuïta.

Són tots ells models vàlids i compatibles entre sí, fent possible també la posada en marxa de models mixtes en funció del tipus d'activitats, edats, etc.

Tan important com el tipus d'ajuts econòmics és la seva simplificació burocràtica. Sistemes centralitzats de gestió d'ajuts (expedient únic que doni accés a tots els ajuts educatius amb una única valoració); el suport presencial i personalitzat per fer les sol·licituds; la difusió de la informació en llenguatge fàcil, multilingüe i visual... son estratègies addicionals que hauran d'establir les administracions locals per reduir les barreres administratives que també limiten l'accés als ajuts econòmics.

Cal permetre un marge de maniobra ampli i autonomia a les administracions locals per determinar les mesures que més s'adapten al seu territori i població. Tot i així, les mesures que s'apliquin han de ser igualment garantistes.

Així mateix, és fonamental que cap poble quedi exclòs d'aquestes mesures. En els territoris més petits, amb ajuntaments amb poca capacitat tècnica i de gestió, els consells comarcals o les diputacions han d'assumir una funció gestora o de suport substitutòria.

B.2. Mesures complementàries per facilitar l'accés a l'educació extraescolar i d'estiu

És sabut que les barreres d'accés a les activitats extraescolars i d'estiu no només són econòmiques, sinó també logístiques (distància, horaris), d'informació, coneixement i adaptació a les necessitats educatives especials.

Com en el sistema d'ajuts econòmics, cada administració local haurà de preveure mesures complementàries per facilitar espais de proximitat i ben condicionats per fer les activitats (escoles municipals, biblioteques, centres cívics, instal·lacions esportives...), crear i difondre materials informatius de l'oferta disponible, contractar personal de suport per atendre necessitats educatives especials i crear una xarxa de professionals que pugui fer una tasca orientadora i prescriptora amb famílies, infants i adolescents.

La millora del coneixement de l'oferta ha d'anar acompanyada d'accions que posin en valor la importància d'aquest tipus d'educació i que sensibilitzin els infants i les famílies sobre la contribució de l'educació en el lleure al desenvolupament personal i social.

Aquestes mesures hauran d'estar previstes en els acords de col·laboració entre els ajuntaments i la Generalitat, i s'hi haurà de deixar marge de maniobra per poder-les adaptar en funció de les necessitats.

B.3. Garantir una oferta diversa

Dins dels municipis es produeixen desequilibris en l'oferta d'educació en el lleure: per exemple, el major desenvolupament del teixit associatiu en àmbits determinats, com l'esportiu, implica una major oferta d'activitats esportives en comparació amb d'altres àmbits, que poden quedar més deserts.

D'altra banda, les AFA de les escoles demostren una capacitat desigual per impulsar l'oferta extraescolar als centres, de manera que els alumnes d'algunes escoles disposen d'una gran oferta extraescolar mentre que d'altres no. Si ho analitzem per barris, trobem uns desequilibris similars.

Les administracions locals han de contribuir a un equilibri en l'oferta d'extraescolars subvencionant, creant o estimulants l'oferta allà on falti, i també facilitant la mobilitat dels infants i els adolescents dins del territori per accedir a l'oferta d'altres escoles i barris. Aquesta és una manera de reduir la segregació social en l'educació en el lleure.

B.4. Valors d'equitat, inclusió i qualitat en les activitats de lleure educatiu

Cadascun dels promotors d'educació en el lleure opera amb un projecte i uns objectius legítims i propis. Però tots, o molts d'ells, poden també alinear-se amb uns objectius d'equitat, inclusió i qualitat educativa d'interès públic i que poden configurar un projecte col·lectiu i comunitari d'educació a temps complet a nivell municipal.

Les administracions locals han de donar prioritat a aquelles activitats que estiguin alineades amb els objectius d'equitat, inclusió i qualitat a l'hora de subvencionar-les, cedir espais, fer-ne difusió, derivar infants becats, etc.

Per fer-ho, les administracions locals han de consensuar amb la comunitat educativa, per exemple en el marc del consell educatiu municipal:

- Quins requisits d'equitat, inclusió i qualitat cal fomentar prioritàriament.
- Com pot acompanyar (amb formació, assessorament, intercanvi de bones pràctiques...) als promotors d'educació en el lleure per integrar aquests requisits en la seva oferta.

B.5. Atenció als infants amb necessitats educatives especials

El suport dels ens locals per fer possible la integració d'infants i adolescents en l'educació extraescolar i d'estiu passa per facilitar i fomentar la preparació del personal educador, per exemple, promovent la formació a nivell municipal i facilitant econòmicament la contractació de personal auxiliar o vetllador, el cost del qual no pot recaure exclusivament en les famílies ni en els agents promotors.

La disponibilitat de finançament per cobrir el cost d'aquest personal auxiliar ha d'estar prevista en els acords de col·laboració entre les administracions locals i la Generalitat.

B.6. Dinamització de l'ecosistema educatiu local

La LEC estableix que els municipis poden crear consells escolars municipals sempre que ho vulguin i necessàriament en aquells casos en què els ajuntaments hagin creat serveis educatius propis d'educació infantil de primer cicle, escoles municipals d'adults o de música (article 173).

Els consells escolars municipals es defineixen com un òrgan de consulta i participació. Les regidories d'educació tenen una funció natural de lideratge dels consells escolars municipals i en poden promoure una representació que vagi més enllà de la comunitat escolar per integrar també representants de l'educació en el lleure (el que entenem com a transformació del consell escolar en consell educatiu).

Els consells educatius poden ser un espai idoni en el qual consensuar objectius d'educació a temps complet, criteris d'equitat, inclusió i qualitat, crear nexes de cooperació i confiança entre els agents.

La representació en els consells de les famílies, els infants i els adolescents ha de facilitar que aquests no només siguin receptors sinó també autors de les mesures de foment de l'educació extraescolar i d'estiu.

Per tot l'anterior, els acords de col·laboració entre la Generalitat i les administracions locals haurien de contemplar el compromís per part d'aquestes de dinamitzar un consell educatiu amb representació de l'educació escolar i en el lleure, i debatre i consensuar amb aquest òrgan la política d'educació en el lleure i les mesures a aplicar.

Actes dels seminaris interns amb experts del món educatiu:

- Polítiques d'educació a temps complet. Una proposta de model per a Catalunya. 1 i 2 de juny de 2022.
- L'educació a temps complet a Portugal. Quins aprenentatges podem transferir a Catalunya? 13 de maig de 2022.
- Polítiques d'educació a temps complet: referents internacionals per construir un model a Catalunya. 4, 5, i 7 d'abril de 2022.

Arundell, Lauren, *et al.* (2016). "A systematic review of the prevalence of sedentary behavior during the after-school period among children aged 5-18 years." *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 13.1 (2016): 93.

Carol, Lluís: *Com fer més real l'educació a temps complet des dels ajuntaments?* Educació 360, Fundació Jaume Bofill, 2022.

Durlak, Joseph A.; Roger P. Weissberg i Pachan, Molly. "A meta-analysis of after-school programs that seek to promote personal and social skills in children and adolescents." *American journal of community psychology*, 45.3-4 (2010): 294-309.

Falcó, Juanjo (2021). "Proposta de mesures per garantir a l'alumnat amb necessitats educatives derivades de situacions socioeconòmiques o socioculturals l'accés equitatiu a activitats de lleure educatiu". Article inèdit.

Fialho, I., *et al.* (2013). *Avaliação Externa do Programa de Atividades de Enriquecimento Curricular no 1º Ciclo do Ensino Básico*. Évora: CIEP, Universidade de Évora.

Heelm, Myung; Jan N. Hughes; Qian Cao i Oi-man Kwok (2016). "Effects of Extracurricular Participation During Middle School on Academic Motivation and Achievement at Grade 9", *American Educational Research Journal*, vol 53, 5, pp. 1343 – 1375.

Iglesias, E. (coord.) (2018). *Contribucions dels Plans Educatius d'Entorn a la iniciativa Educació 360*. Fundació Jaume Bofill.

Kremer, Kristen P., *et al.* "Effects of after-school programs with at-risk youth on attendance and externalizing behaviors: a systematic review and meta-analysis". *Journal of youth and adolescence* 44.3 (2015): 616-636.

Mencía, Laura i Samper, Sarai (2023). *Garantim el dret a gaudir d'activitats d'estiu? Enquesta de participació d'infants i adolescents a les activitats d'estiu 2022*. Fundació Jaume Bofill.

Mencía, Laura i Samper, Sarai (2023). *La cara i la creu de la participació extraescolar*. Fundació Jaume Bofill.

Morris, David S. (2016). Extracurricular Activity Participation in High School, *American Educational Research Journal*, Vol 53, Issue 5, pp. 1376 - 1410

Moodie, Marjory L., *et al.* (2010). "The Cost-effectiveness of Australia's Active After-school Communities Program", *Obesity*, 18.8: 1585-1592.

Moura, Márcia; Martins, Marta i Daniela Coimbra (2014). "Contributo das atividades de complemento curricular (clube de música) no desempenho acadêmico de estudantes do ensino básico". *Educação, Sociedade & Culturas*, 41.

Patall, Erika A. (2010). "Extending the School Day or School Year. A Systematic Review of Research (1985–2009)". *Review of educational research*, vol. 80 no. 3 401-436

Samper, Sarai i Moreno, Raquel (2021), "La participació dels infants i adolescents en oportunitats educatives 360. Un estat de la qüestió". *Educació 360: més enllà del temps lectiu*. Educació 360, Fundació Jaume Bofill.

Samper, Sarai (2023). *Polítiques d'educació a temps complet: referents internacionals per construir un model a Catalunya*. Fundació Jaume Bofill.

Santos, Rosa (2014). *A influência da prática de atividades extracurriculares no autoconceito, na autorregulação das aprendizagens e na qualidade de vida de crianças dos terceiro e quarto ano de escolaridade*. Tese de Mestrado: FPCE-UC.

Simpkins, Sandra D. (2015) "When and How Does Participating in an Organized After-School Activity Matter?", *Applied Developmental Science*, 19:3, 121-126

Simpkins, S. D.; Riggs, N. R.; Ngo, B.; Vest Ettekal, A., i Okamoto, D. (2017). "Designing culturally responsive organized after-school activities", *Journal of Adolescent Research*, 32(1), 11-36.

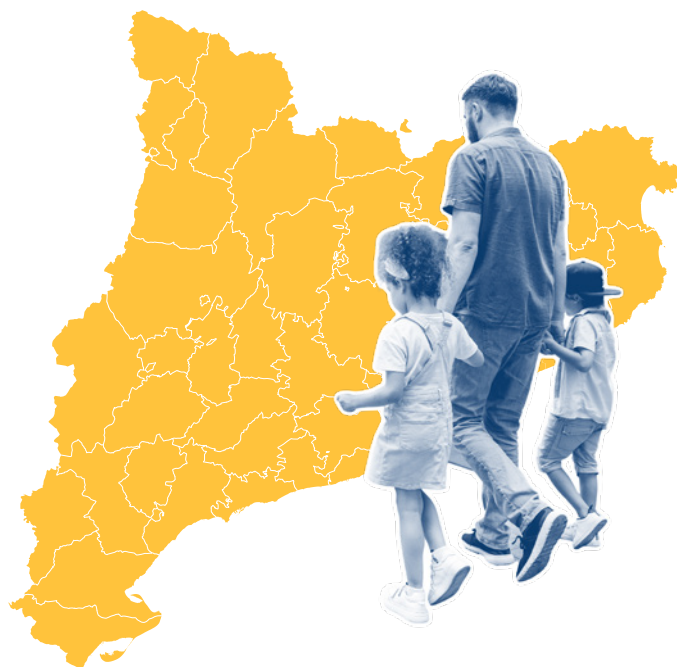
Síndic de Greuges (2014), "Informe sobre el dret al lleure educatiu i a les sortides i colònies escolars". Síndic de Greuges de Catalunya.

Dades sobre la participació en activitats extraescolars i d'estiu dels infants i adolescents a Catalunya

Durant la darrera dècada, diverses enquestes han abordat la pràctica extraescolar i d'estiu dels infants i adolescents a Catalunya. Aquests estudis ens permeten disposar d'una radiografia sobre el perfil social dels infants i adolescents que accedeixen i no accedeixen a aquestes activitats, així com del tipus d'activitats que realitzen i en quines condicions les practiquen. Les enquestes més destacables són:

- Enquesta anual de salut de Catalunya (ESCA) del Departament de Salut de Catalunya.
- Enquesta "Participació a les activitats extraescolars a Catalunya" de l'any 2022 de l'Aliança per l'Educació 360.
- Enquesta "Participació d'infants i adolescents a les activitats d'estiu de Catalunya" de l'any 2022 de l'Aliança per l'Educació 360.
- Enquestes locals per a plans educatius i d'infància i adolescència de la Diputació de Barcelona.
- Enquestes de l'Edubaròmetre de la Fundació Jaume Bofill.
- Enquesta anual sobre els hàbits esportius de l'Ajuntament de Barcelona.

Normativa de referència sobre el reconeixement legal del dret a l'educació a temps complet

Llei 12/2009, de 10 juliol, d'Educació de Catalunya.

Els principals articles aprovats per la LEC en relació amb l'educació en el lleure i amb el mandat a les administracions de garantir-ne l'accés són els següents:

→ Article 39. Educació en el lleure

1. El sistema educatiu reconeix i incorpora el caràcter educatiu de les activitats de lleure, especialment el compromís i la transmissió de valors. Aquestes activitats es poden articular entre els centres educatius i els ens locals, les famílies i les associacions en què s'agrupen i les entitats, associacions i empreses d'educació en el lleure, en els diferents territoris.
2. El Govern, havent consultat el Consell de Governos Locals, i d'acord amb el procediment que determina l'article 162, ha de regular els requisits mínims i ha d'establir els criteris de qualitat a què s'han d'ajustar les activitats d'educació en el lleure, a fi de garantir-ne la contribució al procés educatiu.
3. Els centres públics, en el marc de la seva autonomia, i d'acord amb els ens locals corresponents, poden establir acords amb associacions sense ànim de lucre per autoritzar-los l'ús de les instal·lacions del centre més enllà de l'horari escolar.

→ Article 41. Foment de l'equitat en l'educació en el lleure

Les administracions públiques han d'establir mesures de foment per a garantir que tots els alumnes puguin participar en els plans i programes socioeducatius i en les activitats d'educació en el lleure en condicions d'equitat, sense discriminació per raons econòmiques, territorials, socials, culturals o de capacitat.

→ Article 158. Competències de l'Administració de la Generalitat

2. Corresponen a l'Administració educativa de la Generalitat, amb relació al conjunt del sistema educatiu, les competències següents:

k) Establir el marc general d'ordenació de les activitats complementàries, les activitats extraescolars i els serveis escolars dels centres vinculats al Servei d'Educació de Catalunya i impulsar l'exercici de les competències que aquesta llei atorga a les administracions locals en aquesta matèria.

→ **Article 162. Modalitats de corresponsabilització entre l'Administració educativa de la Generalitat i les administracions locals**

[...]

2. L'exercici de la corresponsabilitat de cada ajuntament i del Departament s'articula en l'àmbit territorial.
3. Els instruments que han de precisar la delimitació de competències i de responsabilitats de cadascuna de les administracions són els convenis de col·laboració, d'acord amb el que estableix l'article 159.
4. Per desenvolupar accions educatives que concretin prioritats sectorials o territorials, i a iniciativa de la Generalitat i dels ens locals, es poden constituir consorcis, com a fórmula jurídica que desenvolupa i precisa els àmbits de corresponsabilitat entre ambdues administracions, amb les competències que determinin els seus estatuts. Aquests estatuts han de garantir que, en l'òrgan decisor del consorci, la representació de la Generalitat sigui majoritària.

→ **Article 201. Finançament extraordinari per assolir l'equitat i la qualitat en el Servei d'Educació de Catalunya**

3. El Departament, amb la finalitat d'assolir l'equitat i la qualitat, pot subscriure convenis amb els ens locals d'una zona educativa a fi d'aportar recursos extraordinaris als plans i programes socioeducatius i a les activitats extraescolars, i ha d'habilitar les partides pressupostàries necessàries, amb els recursos que permetin aplicar-los amb eficàcia i eficiència.

→ **Article 202. Ajuts i beques per garantir la igualtat d'oportunitats en activitats complementàries i extraescolars**

El Departament, per raons d'oportunitat social, d'equitat o de no-discriminació per raons econòmiques, ha d'establir ajuts i atorgar beques amb relació a les activitats complementàries i extraescolars.

Disposicions finals

Primera. Ens locals

1. El Govern ha de garantir els recursos suficients per afrontar la prestació dels serveis la titularitat dels quals s'hagi delegat en els ens locals. Qualsevol atribució de competències nova, formalitzada per conveni entre el Departament i l'ens local corresponent, ha d'anar acompanyada de l'assignació dels recursos suplementaris necessaris per finançar-la correctament. Per a l'assignació dels recursos s'ha de tenir en compte el finançament del cost total i efectiu dels serveis delegats, que s'ha de fixar d'acord amb les entitats municipalistes. L'assignació de recursos ha d'ésser una condició necessària perquè entri en vigor la delegació de la competència.

[...]

3. El Departament ha d'habilitar les partides pressupostàries, amb els recursos necessaris, que permetin establir amb eficàcia i eficiència convenis amb els ens locals per a la realització de les activitats extraescolars i els plans i els programes socioeducatius específics.

Llei 14/2010, de 27 de maig, dels Drets i les Oportunitats en la infància i l'adolescència

Capítol VIII. Educació en el lleure i pràctica de l'esport

→ **Article 57. Educació en el lleure**

1. Els infants i els adolescents tenen dret a rebre una formació integral en el temps de lleure que els faciliti l'educació en els valors cívics i en el respecte a la comunitat i el medi, mitjançant centres d'esplai, agrupaments i centres que formen la xarxa associativa d'entitats d'educació en el lleure, i les altres entitats culturals, esportives i socials o les institucions existents a Catalunya i que es dediquen al lleure.
2. Les entitats d'educació en el lleure tenen per funció la intervenció educativa en l'àmbit del temps lliure, fora de l'ensenyament reglat i de l'àmbit familiar i ajuden al desenvolupament dels infants i els adolescents com a futurs adults responsables i compromesos amb la comunitat.
3. Les administracions han d'afavorir i fomentar l'educació en el lleure i donar suport a la xarxa d'entitats socials, i n'han de fomentar la igualtat d'accés dels infants i els adolescents.

EDUCACIÓ

360

A TEMPS COMPLET